https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 03.12.2025
Nashr etilgan sana: 26.01.2026

Omonboyev Mirjalol Odilbek o‘g‘li
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi 2-kurs talabasi
+998976061013; mirjalolomonboyev52@gmail.com
Ilmiy rahbar: B.M.Qandov ChDPU dotsenti, f.f.d. (PhD)

YANGI O’ZBEKISTONDA IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARDAGI ILMIY TADQIQOTLAR

Annotasiya: Ushbu maqolada yangi O’zbekistonda ijtimoiy-gumanitar fanlar bo’yicha ilmiy tadqiqotlarning rivojlanishi ko’rib chiqiladi. Bu mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko’lamli islohotlar davrida ma’naviy-madaniy tiklanish omili sifatida gumanitar fanlarga e’tibor tobora kuchayib borayotganidan dalolatdir. Milliy o’zlikni mustahkamlash, fuqarolik jamiyatini shakllantirish, madaniyatni yuksaltirishga xizmat qilayotgan ilmiy institutlar, universitetlar, ilmiy-tadqiqot markazlarining o’rni alohida ta’kidlanadi. Ilm-fanni raqamlashtirish, fanlararo yondashuvlar, yoshlar tarbiyasi, tarixiy-madaniy merosni asrab-avaylash kabi zamonaviy tendentsiyalarga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ijtimoiy-gumanitar fanlar bo’yicha tadqiqotlar an’ana va innovatsiyani o’zida mujassamlashtirgan holda yangi O’zbekistonning strategik rivojlanishining ajralmas qismiga aylanib bormoqda, degan xulosaga keldi.

Kalit so’zlar: Yangi O’zbekiston, gumanitar fanlar, ijtimoiy tadqiqotlar, madaniyat, ta’lim, ma’naviy qadriyatlar, fan, modernizatsiya, fuqarolik jamiyati, o’zlik.

Bugungi zamonaviy davr o‘zining beqarorligi, tez o‘zgaruvchanligi, noaniqliklari, murakkabliklari bilan ajralib turadi. Bunday sharoitda barcha jabhalarda tizimli o‘zgarishlar davom etmoqda. Jumladan, butun dunyoda

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 03.12.2025
Nashr etilgan sana: 26.01.2026

kuzatilayotgan pandemiya ham respublikamizdagi ijtimoiy tizimning barcha jabhalariga ta’sir etdi. Iqtisod, xizmat ko‘rsatish, tibbiyot, ta’lim tizimi, insonlar tafakkurida ham tizimli o‘zgarishlar sodir bo‘lmoqda. Ayniqsa, mamlakatimizda olib borilayotgan keng ko‘lamli islohotlar natijasida mamlakatdagi o‘zgarishlar xalqimiz hayoti va kundalik turmushida o‘zining ifodasini topmoqda.

Ma’lumki, respublikamizni rivojlanish asosini demokratik va huquqiy davlat, fuqaroviy jamiyat qurish g‘oyalari tashkil etadi. Mustaqillikning dastlabki yillarida rivojlanish yo‘li “o‘zbek modeli” da, Harakatlar strategiyasida hamda hozirgi kunda Taraqqiyot strategiyasida o‘z aksini topgan tamoyillar tizimi asosida namoyon bo‘lmoqda. Shu bilan birga, dunyoda sodir bo‘layotgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlarni hisobga olib kelajakda respublikamizning innovvatsion rivojlanishi nazardan tutilib bugungi kunda yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi ishlab chiqildi. Ushbu taraqqiyot strategiyasi ham oldingi rivojlanish modellarining davomi sifatida mamlakatimizni kelajakdagi istiqbolli yo‘nalishlarini o‘z ichiga olgan.

So’nggi yillarda O’zbekistonda nafaqat iqtisodiy va siyosiy sohalarda, balki uning madaniy va ijtimoiy hayotida ham jiddiy o’zgarishlar ro’y berdi. Ijtimoiy-gumanitar fanlar milliy o’zlikni anglash va ma’naviy qadriyatlarni shakllantirish, barqaror rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda muhim vositaga aylanmoqda. Globallashuv va jadal texnologik taraqqiyot sharoitida bu fanlar jamiyatning yangi chaqiriqlarga moslashishida asosiy rol o’ynaydi.

Milliy o’ziga xoslik jamiyat barpo etuvchi poydevordir. Tarix, falsafa, madaniyatshunoslik bo’yicha olib borilayotgan izlanishlar o’zbek xalqining ildizlari va an’analarini anglashga, shu orqali o’zlikni anglash tuyg’usini kuchaytirishga yordam beradi[1].

Gumanitar fanlar mamlakatning boy madaniy merosini o’rganadi, bu uning o’tmishiga hurmat va xalqaro maydonda o’ziga xosligini anglashda muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, O’zbekistonda istiqomat qiluvchi turli etnik

[1] Abdullaev, A. Ijtimoiy va gumanitar fanlarda innovatsion tadqiqotlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 03.12.2025
Nashr etilgan sana: 26.01.2026

guruhlar o'rtasida o'zaro hamjihatlik va bag'rikenglikni ta'minlovchi madaniyatlararo muloqotga alohida e'tibor qaratilmoqda[2].

Globallashuv va G'arb madaniyatining ta'siri bilan bog'liq bo'lgan zamonaviy muammolarni hisobga olgan holda, yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash masalalari ayniqsa dolzarb bo'lib bormoqda. Ijtimoiy-gumanitar fanlar qonunchilik madaniyatini va fuqarolarning faolligini oshirishga qaratilgan dastur va metodologiyalarni ishlab chiqmoqda. Zamonaviy globallashuv sharoitida mamlakatimizda yangi demokratlashgan va modernizatsiyalashgan jamiyatni qurish uchun yuksak aql-zakovatga ega bo'lgan, ruhan tetik va sog'lom, erkin va mustaqil fikrlaydigan, ayni paytda ijtimoiy mas'uliyatni chuqur his etadigan, ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash muhim. YOshlar ongi, qalbi va ichki dunyosiga milliy g'oyani singdirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish asosida yanada yuksaltirish ularning mamlakatimiz mustaqilligidan faxrlanishi, mamlakatimizda milliy tiklanishdan-milliy yuksalish, ozod, erkin, farovon hayot qurish yo'lida halol mehnat qilishi, jahon hamjamiyati yutuqlari, axborot texnologiyalaridan foydalanishiga ham keng imkoniyat yaratadi. Bu tuyg'ular yoshlarimizning kuchi, salohiyati, bunyodkorlik faoliyatini ko'p jihatdan belgilaydi va ularni tinmay izlanishga safarbar etadi. Shu bois bugungi global o'zgarishlar davrida har qanday buzg'unchi g'oyalarni oldini olish, ularning har qanday ko'rinishdagi mafkuraviy tajovuz, g'oyaviy ziddiyat, g'oyaviy qaramlik kabi holatlarga qarshi kurash borasida ilgari surilayotgan innovatsion g'oyalar, shu asosida ishlab chiqilgan usul va vositalar yuksak axloqiylik va ezgulikka, adolatni qaror toptirishga yo'g'rilgan bo'lishi kerak. Agar innovatsion g'oya shunday mazmunga yo'g'rilmagan bo'lsa u albatta, yana bir yangi tipdagi buzg'unchi g'oya va turini keltirib chiqarishi muqarrardir.

Xo'sh, innovatsiya nima, uning ma'no-mazmuni nimalardan iborat, - degan savol tug'iladi. Bu savolga lug'aviy jihatdan "Innovatsiya" tushunchasi ingliz tilidan tarjima qilinganda ("innovation") "yangilik kiritish" degan ma'noni

[2] Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 03.12.2025
Nashr etilgan sana: 26.01.2026

anglatadi. “Innovatsiya” tushunchasi mazmunan aniq holatni ifodalaydi. “O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi”da ko‘rsatilishicha, Innovatsiya quyidagicha mazmun va tushunchalarga ega: “Innovatsiya (ingl. “innovationas” - kiritilgan yangilik, ixtiro) - 1) texnika va texnologiya avlodlarini almashtirishni ta’minlash uchun iqtisodiyotga sarflangan mablag‘lar; 2) ilmiy-texnika yutuqlari va ilg‘or tajribalarga asoslangaan texnika, texnologiya, boshqarish va mehnatni tashkil etish kabi sohalardagi yangiliklar, shuningdek, ularning turli sohalar va faoliyat doiralarida qo‘lanishi”[3] izohlangan.

Innovatsiya – bozorga tovar shaklida kelib tushadigan, qo‘llanilishi ishlab chiqarishda texnologiyani takomillashtirish va chiqarilayotgan mahsulotni yangilash imkonini beradigan ilmiy-texnik faoliyat mahsulidir”[4]. Shunday qilib, Innovatsiya fenomeni zamonaviy ilmiy diskursda aksariyat hollarda iqtisodiy dinamiklikni qo‘llab-quvvatlovchi yangilikni joriy etish tarzida tushuniladi. Ko‘p hollarda Innovatsiya so‘zi “kashfiyot”, “ixtiro” kabi tushunchalarning sinonimi sifatida ishlatiladi. Bu esa uning mazmunini anglashda chalkashliklarga sabab bo‘ladi. Shu munosabat bilan bu borada Innovatsiya tushunchasining mohiyatini aniqlab olish uchun uning “kashfiyot”, “yangilik”, “ixtiro” kabi tushunchalar bilan o‘zaro munosabati masalasini semantik tahlil qilish maqsadga muvofiq. “YAngilik”, “novatsiya” va “yangilik kiritish” kabi tushunchalar ko‘p hollarda Innovatsiyaning sinonimi sifatida talqin etiladi. Innovatsiya muammosiga bag‘ishlangan ilmiy adabiyotlarda ham ikki turdagi ta’rif ilgari suriladi. Birinchi ta’rifga ko‘ra, Innovatsiya – “yangi mahsulot yoki xizmat, ularni ishlab chiqarish vositasi, tashkiliy, moliyaviy, ilmiy-tadqiqot va boshqa sohalardagi yangilik, xarajatlardagi tejamkorlikni ta’minlash yoki shunday tejamkorlik uchun sharoit yaratishga qaratilgan har qanday takomillashuv”[5] tarzida tushuniladi. Ikkinchi talqinga ko‘ra esa, Innovatsiya “tatbiq etiladigan muhitga yangi nisbatan barqaror

[3] Innovatsiya // – Toshkent: “O‘zbekistan milliy ensiklopediyasi” davlat ilmiy nashriyoti, 2002. – B. 169.
[4] Kelle V.J. Sivilizatsionnыe imperativы innovatsionnoy politiki: Rossiya i mirovoy opыt / Filosofiya, nauka, sivilizatsiya. – M.: 1999. – S.312.
[5] Problemы formirovaniya i razvitiya innovatsionnoy strukturы: Preprint doklada / nauch. ruk. E.B. Muxanova. – M., 1991. – S.41.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 03.12.2025
Nashr etilgan sana: 26.01.2026

elementlarni olib kiruvchi maqsadga yo‘naltirilgan o‘zgarishlar”ni anglatadi[6]. Ushbu tadqiqot yoshlarning jamiyatdagi o’rnini tushunishga, tanqidiy fikrlash va fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Yoshlar nafaqat o’z huquqlarini bilishi, balki jamiyat oldidagi mas’uliyatini ham anglashi muhim.

O’zbekistonda ilm-fanni davlat tomonidan qo’llab-quvvatlash yangi ilmiy-tadqiqot institutlarini tashkil etish, ilmiy tadqiqotlar uchun raqamli platformalarni joriy etish, xalqaro konferensiyalar tashkil etishda o’z ifodasini topmoqda. Bu olimlarning o’zaro tajriba almashishi, dolzarb muammolarni o’rganishda yangicha yondashuvlarni topishi uchun imkoniyatlar yaratadi. Ijtimoiy va gumanitar fanlarga yo'naltirilgan ilmiy jurnallar bilimlarni tarqatishni osonlashtiradi va tadqiqot natijalarini nashr etish uchun platforma yaratadi[7].

Ilmiy ish sifatini oshirish va uni o’quv jarayoniga integratsiya qilish asosiy maqsaddir. Talabalar va yosh olimlarning tegishli tadqiqotlarga ega bo’lishi va ularni o’z amaliyotida qo’llashi muhim. Bu nafaqat o’quv jarayonini boyitibgina qolmay, balki zamonaviy ijtimoiy-madaniy muammolarni hal etishga qodir malakali mutaxassislarni tayyorlashga ham xizmat qilmoqda.

O’zbekistonda ijtimoiy-gumanitar fanlarning rivojlanishi ham barqaror rivojlanish konsepsiyasi bilan bog’liq. Bu sohadagi tadqiqotlar qashshoqlik, tengsizlik, ta’lim olish imkoniyatining yo’qligi kabi ijtimoiy muammolarni aniqlashga va ularni hal etish strategiyasini ishlab chiqishga yordam beradi. Madaniy va ijtimoiy jihatlarni hisobga olmasdan turib, bu jarayonda gumanitar fanlarni ajralmas holga keltirmasdan turib barqaror rivojlanish mumkin emas.

Shunday qilib, zamonaviy O’zbekistonda ijtimoiy-gumanitar fanlar an’analarga hurmat va innovatsiyalarga ochiqlik asosidagi yangi jamiyatni shakllantirishda asosiy o’rin tutadi. Bu fanlar nafaqat mamlakatning ilmiy salohiyatini mustahkamlashga, balki adolatli, insonparvar va barqaror jamiyat qurishga asos bo’lib xizmat qiladi. Mamlakatda ro’y berayotgan jadal o’zgarishlarni hisobga olgan holda, ijtimoiy-gumanitar fanlar bo’yicha tadqiqotlar

[6] Prigojin A.I. Sovremennaya sotsiologiya organizatsiy. – M., 1995.
[7] Karimov, I. A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2017.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 03.12.2025
Nashr etilgan sana: 26.01.2026

barkamol va muvozanatli kelajakni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullaev, A. Ijtimoiy va gumanitar fanlarda innovatsion tadqiqotlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.

2. Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

3. Karimov, I. A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2017.